

Vízgazdálkodási témájú műszaki-jogi szakszövegek fordítási sajátosságai német-magyar nyelvpárban

Kovács Richárd, szakágazati vezető
ÉDUVIZIG, Vízrendezési és Öntözési Osztály – Győr

Kivonat

A Magyar-Osztrák Vízügyi Bizottság munkájához kapcsolódóan jelentős mennyiségű fordítási feladat merül fel. A legösszetettebb szövegeket a vízügyi hatósági iratok és a különböző szakmai dokumentumok (pl. műszaki tervek, tanulmányok, szabályzatok) tartalmazzák. A vízügyi hatósági engedélyezési iratok fordítása során a jogi és a műszaki jellegzetességek vegyesen fordulnak elő. A műszaki szövegrészeket a funkcionalitás és a lényegre törekvés, a nagyszámú szakmai terminológia jellemzi. A jogi szövegrészek fordítását pedig speciális szókincsük és az intertextualitás mellett a láthatatlan jogi szóhasználati konvenciók, továbbá a definíciók sokasága teszi még összetettebbé. A dolgozat egyes vízállésminték határozataiból, ill. műszaki leírásaiból válogatva a német-magyar műszaki-jogi szakszövegek fordítástechnikai sajátosságaiba nyújt betekintést, támogatva ezzel a nemzetközi vízgazdálkodási feladatok megvalósítását.

Kulcsszavak

Szakszövegfordítás - jogi, műszaki szaknyelv - terminológia - vízgazdálkodás.

I. BEVEZETÉS

Közel 19 éve, egészen pontosan 2004. június 1-óta dolgozom az Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóságon. Több munkakör betöltését követően jelenleg a Vízrendezési és Öntözési Osztályon, mint szakágazati vezető teljesítek vízügyi szolgálatot. Munkahelyemen nemzetközi feladatokban is közreműködök, vezetőim jóvoltából a Magyar-Osztrák Vízügyi Bizottság munkájához kapcsolódóan végzek albizottsági titkári feladatokat. Ennek során gyakran kell változatos tartalmú fordítási feladatokat végrehajtanom.

Az albizottsági munkával először 2010-2011-ben találkoztam, a legelső szakmai tolmácsolási feladatom a Mekszikópusztai zsilip vízjogi üzemeltetési engedélyének és szabályzatának 2011. évi módosításához kapcsolódó, megelőző szakértői megbeszélés-sorozat, valamint a Fertő tó vízmérlegének hidrológiai egyeztetése volt. Vízügyi, azon belül a vízkészlet-gazdálkodási szókinccsem többek között ennek a korábbi feladatnak köszönhető. A vízügyi szaknyelvi érdeklődésem és elköteleződése is innen ered. 2010-ben az Eötvös József Főiskola bajai Műszaki és Közgazdaságtudományi Karának Vízépítési és Vízgazdálkodási Intézetén vízrendezési (árvíz- és belvízvédelmi) szakmérnöki képesítést is szereztem.

A Magyar-Osztrák Vízügyi Bizottság albizottsági ülésein és azok előkészítésében először 2013-ban az ausztriai Marz településen megrendezett 57. ülés alkalmával volt lehetőségem részt venni és az albizottsági titkári teendőket ellátni. Pár év kihagyásával ezt követték a 2017-2023. évi ülészek. Mindezek mellett a Pannon Egyetem veszprémi Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának Germanisztikai és Fordítástudományi Intézetén 2022-ben társadalomtudományi és gazdasági szakszöveg fordító diplomát is szereztem, szakszöveg fordításban jogi szakszövegek (nemzetközi egyezmények) németről magyarra és magyarról németre történő fordításával foglalkoztam. (Kovács 2022)

A Magyar Hidrológiai Társaság 2023. évi XL Vándorgyűlésére elkészített dolgozatomban a fentiek során szerzett tapasztalataimat kívánom vízügyi szempontból feldolgozni, kitérve a műszaki-jogi szaknyelvi jellegzetességekre.

II. A FORDÍTÁSRÓL NÉHÁNY GONDOLAT

A fordítástudomány (*Translation Studies, Übersetzungswissenschaft* vagy *Translatologie*) interdiszciplináris tudomány, az alkalmazott nyelvészet egyik ága. A fordítás folyamatát, végeredményét, funkcióját vizsgálja. Figyelembe veszi a fordítási szituációban résztvevő összes nyelvi és nyelven kívüli tényezőt. Nyelvi tényezők: forrásnyelv (FNy) és a célnyelv (CNy), a forrásnyelvi szöveg és a célnyelvi szöveg. A fordítói tevékenység: objektív törvényszerűségeken alapuló szubjektív választást megengedő tevékenység. Eszköze: két nyelv, tárgya: a szöveg – ami mindig többféle értelmezést tesz lehetővé. (Ortutay 2022, ex verb.)

A fordítás megjelenésének kezdetei az ókorra nyúlnak vissza. Leghíresebb antik kori fordítás a *Septuaginta*, a héber nyelvű Biblia görög nyelvű fordítása., mely Kr. e. 300 körül íródott, Alexandriában, II. Ptolemaiosz fáraó uralkodása idején. Hosszasan lehetne sorolni a történelem egyes korszakainak kiemelkedő fordítóit, tudósait: *Cicero, Szent Jeromos, Boethius, Leonardo Bruni, Martin Luther, Friedrich Schleiermacher, Eugene Nida, Katharina Reijß, Hans Vermeer, Melcsuk, Zsolkovszkij, Komisszarov, Jakobson, Catford, Otto Kade, Werner Koller, Seguinot, Vinay, Darbalnet, Blum, Kulka, Gidepon Toury, Tolcsvai, Holmes, Gile, Mona Baker, Pöchhacker, Szabari, Klaudy Kinga, stb.*

A fordítástudomány részletesen foglalkozik a fordítás fogalmán és a fordítástudomány rövid történetén túl a fordítás folyamatával és nyelvészeti modelljeivel, az ekvivalencia fogalmával és fajtáival, a különböző nyelvi normákkal. Tárgyalja az explicitáció, ellipszis, redundancia fogalmát a fordításban, a reáliák fordítási nehézségeit. A fordítástudományt interdiszciplinaritás jellemzi (ld. kontrasztív nyelvészet, szövegnyelvészet, pszicholingvisztika, szociolingvisztika, szemiotika, terminológia). A fordításelmélet tárgya: írott szöveg írásbeli fordítása, írott szöveg szóbeli fordítása (blattolás), hangzó szöveg szóbeli fordítása (tolmácsolás), hangzó szöveg írásbeli fordítása. (Ortutay 2022, ex verb.) A fentiek részletes kifejtése helyett térjünk rá a szakfordítás sajátosságaira, valamint a vízgazdálkodási tárgyú írott szakszövegek fordítása során szerzett konkrét tapasztalatokra.

III. A MŰSZAKI-JOGI SZAKFORDÍTÁS SAJÁTOSSÁGAI

III.1. Évközi fordítási teendők

Az albizottsági munkákon belül a napi ügymenethez kapcsolódóan a legösszetettebb szövegek a vízjogi hatósági iratok és a különböző szakértői dokumentumok (pl. tervek, tanulmányok, szabályzatok, szakvélemények, adatszolgáltatások, helyzetjelentések, műszaki leírások, stb.) fordítása során merülnek fel.

A vízjogi hatósági engedélyezési iratok fordítása során a jogi és a műszaki jellegzetességek vegyesen, szövegszinten szerves egységet alkotva fordulnak elő.

A műszaki szövegrészeket a funkcionalitás és a lényegre törekvés jellemzi. A tervezett, ill. engedélyezésbe vont intézkedést, vagy létesítményt, valamint annak felépítését, továbbá üzemeltetését tartalmazó műszaki leírás fordítása pontos munkát követel meg, melynél kiemelten fontos szerepet töltenek be a műszaki terminusok.

A jogi szövegrészek fordítását pedig speciális szókincsük és az intertextualitás mellett a láthatatlan jogi szóhasználati konvenciók, továbbá a definíciók sokasága teszi még összetettebbé.

III.2. A jogi szaknyelv általános jellemzői

A jogtudományok, elsősorban a jogszabályok és a jogalkalmazás nyelve a jogi nyelv, melyre, mint szaknyelvre, jellemző a tartalom és a forma szoros kapcsolata. A mindannyiunk életét szabályozó jogi norma és tartalom a nyelv nélkül nem is létezhet. A megértési nehézségek azonban nem csupán a nyelv sajátos formaként történő használatára vezethetők vissza, ugyanis a jog egymástól jelentős kulturális különbséggel bíró társadalmak esetében azok jogrendszerében is testet ölt. (Ortutay 2004)¹.

A jogi nyelv normatív nyelv, nem a valóság leírására törekszik, hanem arra, hogy minek kellene lennie. Jellemző rá az írásbeliség, mivel az általános hatályú, mindenkire vonatkozó szabályok jellemzően írott formában válnak ismertté. Nincs egységes szakirodalmi álláspont arról, hogy mi tekinthető jogi szövegnek. A többféle megközelítés közül kiemelve néhányat: Garzone (2000) szerint csak a joghatással bíró szövegeket nevezhetők jogi szövegnek; míg Gémar (1995, idézve Depraetere 2011: 212 gondolatát) csak a jogalkotók, vagy egyéb jogintézmények által felhatalmazott személyek által készített szövegeket tartja jogi szövegnek; Asensio (2003) viszont szövegalkotás körülményeit, jogalkotói, bírósági, szerződéses vagy adminisztratív kontextusát tekinti a jogi szövegek alapfeltételének. Az eddigieket részben egyesítve, a legtágabb értelmezést (Cao 2007, Berükštiené 2016) szolgáltatja, szerintük a jogi szövegek magukban hordozzák a jogi szaknyelv sajátosságait, melyet jogászok vagy laikusok jogi célra használnak fel, vagy a szöveg a joggal bármilyen összefüggésben áll. (Balogh 2020: 26.)

A szaknyelvek általános jellemzőjeként foglalja össze Balogh, hogy vannak terminusai és kollokációi, melyekkel pontos tartalmat lehet közvetíteni. A jogalkotás, a jogalkalmazás és a jogtudomány esetében egyaránt megfigyelhető a nyelvre való ráutaltság, ugyanis ezek kizárólag a nyelv útján művelhetők, igazolva D. Mellinkoff közismert és gyakran idézett megállapítását, miszerint „*a jog a szó hivatása*”. Arra is rávilágít, hogy a jogi fogalmak szavak által testesülnek meg, jogi tartalmuk meghatározásához pontos és konvencióknak megfelelő használatuk szükséges. Ebből következik, hogy az egyes szavak és kifejezések mondaton belüli helyének és viszonyának megváltoztatása a mondat normatív tartalmára is módosítóan hat. Mindeközben a jog egyértelmű, pontos tartalma csupán fikció, éppen ezért minden jogász tevékenység eleve jogértelmezési gyakorlat, melynek során fogalmakat és azok egymáshoz való viszonyát kell értelmezni, illetve a valóságra vonatkoztatni. (Balogh 2020: 27.)

Balogh úgy véli, hogy a jogi szaknyelv a legtöbb szaknyelvtől eltérően a fogalmak és azok egymáshoz való viszonyának művészete. Más természettudományi fogalmakkal szembe állítva, a jogfogalmak mögött a fizikai valóságtól eltérően elméleti konstrukció jelenik meg. A jogi szövegekkel szemben egyszerre jelenik meg a jogi szakmai és a laikus közérthetőségi kritérium, egyszerre kell törekedni az egyértelműségre és az átfogó értelmezhetőségre. A jogi szaknyelv szorosan függ a társadalmi változásoktól, a jogi szövegek terminológiája kísérve a társadalmi változásokat, folyamatosan változik: egyes kifejezések elavulnak, vagy jelentésük megváltozik, új neologizmusok keletkeznek. (Balogh 2020: 27-28.) Balogh a jogi nyelv kettősségének bemutatásánál, idézve Bhatiat, rámutat a jogi szövegek láthatatlanságára, utalva arra, hogy a jogi szövegek nehéz értelmezhetőségét speciális szókincsük és mondatszerkezetük mellett a láthatatlan jogi szóhasználati konvenciók is okozzák. (Balogh 2020: 27-28., 30-32.)

¹ Ortutay K. 2004. Pragmatikai és jogi nyelvhasználat
<http://real.mtak.hu/75000/1/036-040.pdf> (2022.03.20.)

Eltérően más pl. műszaki vagy természettudományos szakterületek univerzális fogalomhasználatától, a jogi diskurzus nem tekinthető univerzálisnak, ezért ennél a forrásnyelvről a célnyelvre történő fordítás is nehezebb. Az eltérő fogalomhasználat mellett szövegtani jellemzőik is megkülönböztetik a jogi szakszövegeket a többitől. A jogi szövegek egyik legszembeötlő jellemzője a definíciók sokasága, valamint a magyarázó betoldások a mondatokon belül (pl. működési szövegekben, jogforrásokban). A jogi szövegeknek a jogi nyelv természetéből eredő jellegzetessége a kötött szerkezet (pl. szerződések esetében), a metaforák használata, a hosszú összetett mondatok és az azon belüli többszörös alárendelések, vagy éppen a szórend megszokottól eltérő alkalmazása és a névelőhasználat is. Gyakori jelenség a jogi szövegekben az intertextualitás, amikor a szöveget más, hasonló jellegű szövegek befolyásolják, azaz a tárgyi szöveg egyes részeinek megértése egy másik szövegen alapul (pl. rendelet a törvényre utal), értelmét és hatását abból fejt ki.

Balogh kiemeli a koherencia és a kohézió a szövegnyelvészeti fogalomhasználatától eltérő használatát a jog nyelvben, (Zódit 2017: 5) idézve kifejti az intertextualitás hatását ezek használatára. Utal rá, hogy a jogász szövegértelmezés koherenciazavarnak egyrészt a két jogszabály közötti ellentmondást tekinti, másrészt a jog koherencia-fogalmát tágabban, a kohéziót magába foglaló módon, a szövegtanbeli részek illeszkedésével közelíti. A jogi szövegek grammatikai sajátosságaként figyelhető meg a köznyelvitől eltérő szintaxis. Többszörösen összetett, bonyolult mondatszerkesztés főként a magyarázó és a vegyes típusú jogi szövegekben figyelhető meg, műfaji példaként említheti meg a jogszabályok indokolását. További szövegtani sajátosságként emeli ki, hogy a jogi szövegek feldolgozása már nyelven belül is nehézséget okozhat. (Balogh 2020: 32-33.)

Vinnai doktori értekezésében a jogi szaknyelvet az eltérő közlési szintek szerint osztályozta. Felosztásában az egyes szinteket, mint nyelvi rétegeket egymástól a közlésmód igényessége és az alkalmazott terminológiák pontossága alapján különíti el egymástól. Ezekre a jogi szaknyelven belüli minőségi felosztásként tekint, melyen belül a terminológiák egyértelműsége és az alkalmazott stílus kötöttsége a köznyelvi irányban egyre inkább fellazul.

- „1. a jogtudomány és részben a jogi oktatás nyelve (ez jelenti a legmagasabb minőséget);
2. jogszabályok, fontos iratok, színvonalas, elsősorban felsőbbbírósági jogalkalmazás nyelve;
3. a jogalkalmazás nyelve, valamint a mindennapos igazgatási és rendészeti gyakorlatban használatos nyelv;
4. a jogi „konyha- vagy műhelynyelv”, amelyen a jogászok és a jogi igazgatási munkát végzők egymás közt munkájuk során érintkeznek;
5. a köznyelv és a jogi szaknyelv mezsgyéjén mozgó nyelv, ami elsősorban a tömegtájékoztatás nem szakmai fórumain használatos.” (Vinnai 2011: 100-101.)

Vinnai a jogi nyelv szakszerűségi és közérthetőségi elvárásait egymással szembe állítva rávilágít arra, hogy a jogi szaknyelv közérthetősége esetén nem szabad szem előtt téveszteni, hogy az alapvetően a jogi hivatás céljainak van alárendelve, ezért kiemelet elvárás vele szemben a szakszerűség. (Vinnai 2017)

A jogi szaknyelv esetében tehát sokkal szorosabban kapcsolódik egymáshoz a többi szaknyelvhez képest a tartalom és a forma. Ugyancsak eltérően a többi szaknyelvtől a jogi szaknyelvnél a széles nyelvközösség egybeesik a jogi kommunikációs közösséggel. Bár a jogászok és a laikusok közötti kommunikációs aszimmetria a legtöbbször igen nagy. A jogalkotás tehát zárt kommunikációs szinten, míg a jogalkalmazás, ill. a tömegtájékoztatás viszont a nyílt kommunikációs irányba tolódva zajlik.

A jogi nyelv funkcionális stílus, mely törekszik a teljes egyértelműsége, a jellemző kifejezés-mód mellett elősegítik ezt a jogi terminusok is, melyek a jogi fogalmakat, gondolatokat, elveket, utasításokat pontosan és egyértelműen képesek jelölni. Ezek egy része még köznyelvi hangzásuk ellenére sem értelmezhető jogi képzettség nélküli személyek számára (pl. jogbiztonság, jogsérelem), mások pedig a jogi nyelvhasználatban beszűkült értelmet nyernek (pl. elállás, felbontás). A fordítási nehézségeket leggyakrabban a jogrendszerek közötti különbségek okozzák, vagy a szövegekben előforduló pl. olyan intézménynevek, közigazgatási formák, keretfogalmak, melyek a célnyelvi kultúrában nem léteznek, ehhez járulnak hozzá az egyedi rövidítések, vagy a jogszabályok letérő jelölési módjai. (Ortutay 2022, ex verb.)

Mint ahogy Stolze általános fordításelméleti bevezető művében is megemlíti, a szövegtípusok a szóbeli és írásbeli közlési aktusok olyan típusai, melyek ismétlődő kommunikációs helyzetekhez köthetők, és melyeknél az ismétlődő előfordulásuk alapján jellegzetes kommunikációs és szövegalkotási minták alakulnak ki. Tehát nem minden egyes közlési helyzet felel meg egy külön szövegtípusnak. A szövegtípusok fontosak a szakfordítók számára, mivel a célterületen a szövegtípus azon területen szokásos formáját kell alkalmazniuk, elkerülve ezzel szó szerinti átvitel által keletkező alkalmatlan szövegeket. Az efféle szövegtípusokat leginkább párhuzamos szövegek által lehet megismerni. (Stolze 2016)

III.3. A műszaki szaknyelv általános jellemzői

A mai korszerű műszaki szaknyelv hagyományai a 18. századra nyúlnak vissza, a természettudományokból kifejlődtek ki az egyes műszaki szakterületek szerteágazó ágai. A műszaki tudományok differenciálódásával és a rohamosan fejlődő fogalomrendszerüknek köszönhetően egyre összetettebbé vált maga a műszaki gondolkodás és vele együtt az azt kifejező és közvetítő műszaki nyelv is. Mindezek exponenciális mennyiségű szakmai kifejezéshez vezettek, melyek fordítása során a nyelvi, ill. fordítói készségek mellett az adott szakterületen szerzett műszaki szaktudás egyidejű birtoklása is felértékelődött.

ZABÓNÉ VARGA IRÉN (2015) a „*Műszaki szövegek fordításának terminológiai problémái német–magyar nyelvpárban járműipari szövegek alapján*” – című, az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájánál írt doktori disszertációjában rendkívül részletesen taglalta a műszaki nyelv kialakulásának fontosabb lépcsőfokait, melyek közül vázlatos szemléltetésként, ill. terjedelmi okokból csupán néhány lényeges elemet szeretnék kiragadni:

ZABÓNÉ V.I. (2015: 14.o.) hivatkozva (Klár és Kovalovszky 1955:16) megállapítására felhívja a figyelmet a 18. században tevékenykedő, természettudományokkal foglalkozó hazai tudósokra, kik polihisztorként még nem kötelezték el magukat konkrét tudományterület irányában, szerteágazó nyelvismeretüknek köszönhetően jártasok voltak külföldi szakirodalomban, de ennek ellenére még latinul publikáltak.

ZABÓNÉ V.I. (2015: 14.o.) folytatva történeti áttekintését, a 19. századi fokozatos szakterületi elköteleződésről ad számot az alkalmazott mérnöki tudományok képviselői körében.

Ugyancsak ZABÓNÉ V.I. (2015: 15.o.) utalva (Fehér 1999) feljegyzésére, a magyar műszaki szaknyelv kialakulásában és meghonosításában jelentős mérföldkőként említi meg az 1838-as évet, ekkor jelent meg az első magyar nyelvű műszaki lap, a műszaki szakkikkeket is tartalmazó Hétlapok. ZABÓNÉ V.I. (2015: 16.o.) megemlítve Szabó József (Szabó 1861:3) előadását, kiemeli, hogy - a műszaki szaknyelvben oly fontos szerepet betöltő szakkifejezések megnevezése sem volt még egységes: '*terminológia*' ~ '*kifejezéstan*' ~ '*nomenclatura*' ~ '*nevezéktant*' használata még vegyesen jelent meg.

ZABÓNÉ V.I. (2015: 17-19.o.) szerint a magyar műszaki szaknyelv esetében az első nagy áttörést a kiegyezést követő időszaknak tulajdonítja. Ugyanis ekkor, 1867-ben alapították a Magyar Mérnök Egyletet, (1871-től: Magyar Mérnök- és Építész-Egylet), mely a mai Magyar Mérnöki Kamara elődjének is tekinthető. A 20. század első felében, az egyre újabb mérnökképzési szakterületeknek köszönhetően, folytatódott a műszaki tudományok és szaknyelv fejlődése, ezzel a szakszókincs bővülése.

ZABÓNÉ V.I. (2015: 29.o.) kiemeli, hogy a természettudományos és műszaki szövegek fordításakor a fordító szakmai és nyelvi ismerete elsődleges kérdés, majd Fluck (1992:221) vélekedését megosztva a szaktudás szükségességre és a nyelvi és szakmai ismeretek egységének fontosságára mutat rá. A műszaki gondolkodás írásbeli manifesztálódását ZABÓNÉ V.I. (2015: 31.o.) a szakmai szövegekben látja. E gondolatot folytatva emeli ki, hogy a szaknyelvi fordítások legnagyobb problémáját a műszaki terminusok jelentik. Schmitt (2006:307) gondolatait követve mutat rá ZABÓNÉ V.I. (2015: 45.o.), hogy elsődleges szakfordítói feladat a forrásnyelvi terminusok helyes értelmezése, mely nyelven belüli lépést a nyelvek közötti problémamegoldás, azaz a célnyelvi terminus megtalálása követ. Ehhez kapcsolódóan jegyzi meg, hogy a terminológiatudomány Eugen Wüster munkásságának köszönhetően szerzett világszintű elismertséget és vált önálló diszciplínává (Wüster 1970).

Mint ahogy ZABÓNÉ V.I. (2015: 67., 83.o.) rámutat, (Klár és Kovalovszky 1955) munkásságának köszönhetően került a magyar szakközönség figyelmének előterébe a műszaki terminológia. A műszaki szakfordítást támogató eszközként egymást követve jelentek meg a különböző nyomtatott és online szótárak, terminológiai adatbázisok, szógyűjtemények is.

(Megjegyzés: az Országos Vízügyi Főigazgatóság is készített egynyelvű vízgazdálkodási fogalomtárat, melynek összeállításába és szerkesztésébe a területi Vízügyi Igazgatóságokat is bevonta.)

Összegezve ZABÓNÉ V.I. (2015: 11.o.) megállapításait: a műszaki szakmai szövegek esetében a szakfordítót a forrásnyelvi terminusok helyes értelmezése és az ekvivalens megtalálása vagy képzése állítja a legnagyobb kihívás elé.

III.3.1. Vízgazdálkodási műszaki terminológiák azonosítása

A vízgazdálkodási terminusok felkutatása időigényes folyamat, melyek során elsőként a forrásnyelvi szó által jelölt fogalmat kell a célnyelvi olvasó számára definiálni, majd hiteles szakmai forrásból származó párhuzamos szövegekkel kell alátámasztani a célnyelvi fordítás megfelelőségét. Különösen fontos ez összetett szakkifejezések esetén, melyre példa a „*csapadék ~ Niederschlag*” szóból alkotott további szavak (1. ábra). A terminológiai jegyzék a célnyelvi olvasó általi megértést szolgálja, ezért összeállítása függ a fordítási iránytól. (1 -2. táblázat)

r Niederschlag,- e

(előtagként)

~abflussmodell, ~abweichung, ~analyse, ~arm, ~armut, ~art, ~aufzeichnung, ~bestimmung, ~daten, ~dauer, ~defizit, ~entwicklung, ~ereignis, ~höchstwert, ~höhe, ~intensität, ~situation, ~karte, ~kartierung, ~kurve, ~mangel, ~maximum, ~menge, ~messer, ~messgerät, ~messnetz, ~messung, ~messstelle, ~minimum, ~speicher, ~prognose, ~radar, ~rechner, ~reich, ~rekord, ~schäden, ~schreiber, ~sensor, ~spitze, ~station, ~summe, ~steich, ~verteilung, ~vorhersage, ~vorhersagemodell, ~vorrat, ~wasser, ~werte, ...

(utótagként)

Jahres~, Jahresmittel~, Monats~, Monatsmittel~, Tages~, Tagesmittel~, Stark~, Stark~ereignis, |

1. ábra – Példák vízgazdálkodási témájú szóalkotásra, összetett szavakra

III.3.1.1. Vízgazdálkodási terminológiai példák magyar forrásnyelvű szöveg (AB irányú) fordításához

TERMINÓLÓGIAI JEGYZÉK				
s.sz.	FNy	CNy	DEFINÍCIÓ (célnyelvi)	FORRÁS (célnyelvi párhuzamos szövegek)
1.	csapadékintenzitás	e Niederschlagsintensität,- en	<p>Als Niederschlagsintensität bezeichnet man den Quotienten aus Niederschlagshöhe bzw. -menge und Zeit. Sie wird für Regen in der Regel in Millimeter pro Stunde beziehungsweise Liter je Quadratmeter (und Stunde, was oft unerwähnt bleibt), bei Schnee in Zentimeter pro Stunde angegeben.</p> <p>Regen: 1 Liter pro Quadratmeter und Stunde ergibt 1 mm Regenhöhe/-menge in einer Stunde (mm/h)</p> <p>Schnee: durchschnittliche Schneehöhe in Zentimeter pro Stunde (cm/h) Andere Angaben für statistische Zwecke können noch Millimeter (bei Schnee Zentimeter) pro Tag, Woche, Monat oder Jahr sein.</p> <p>Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/Niederschlag#Niederschlagsdauer</p>	<p>... Die Niederschlagsintensität (Niederschlagsstärke) gibt die Niederschlagshöhe, d.h. die Menge des gefallenen Niederschlags, in mm pro Zeiteinheit an. ...</p> <p>https://www.dwd.de/DE/service/lexikon/begriffe/N/Niederschlagsintensitaet.html</p> <p>... Begriffe und Erklärungen zur Niederschlagsintensität im Wetterbericht; 1 mm Regen entspricht im Durchschnitt 1 cm Schnee. ...</p> <p>https://www.meteoschweiz.admin.ch/wetter/wetter-und-klima-von-a-bis-z/niederschlag.html</p> <p>... Ereignisse im Sommer haben häufig hohe maximale Niederschlagsintensitäten, die aber nur in Einzelfällen zu hohen Scheitelabflüssen (ab HQ1) führen. ...</p> <p>http://213.139.159.99/servlet/is/877/</p>
2.	felszíni vízforlyások	e Oberflächengewässer (plural)	<p>Oberflächengewässer, je nach Zusammenhang auch oberirdische Gewässer oder offene Gewässer genannt, sind die Binnengewässer mit Ausnahme des Grundwassers. Sie umfassen sowohl Stillgewässer (auch stehende oder Standgewässer genannt) wie auch die Fließgewässer.</p> <p>Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/Oberfl%C3%A4chengew%C3%A4sser</p>	<p>... Der Schutz der Oberflächengewässer wird durch ein Zusammenspiel verschiedener Vorschriften auf europäischer und nationaler Ebene gewährleistet. ...</p> <p>https://www.umweltbundesamt.de/themen/wasser/wasserrecht/recht-der-oberflaechengewaeser</p>

3.	forgósárnyas vízsebességmérő	r Messflügel, -	<p>Messflügel, Gerät zur Messung der Fließgeschwindigkeit eines strömenden Mediums. Er wird in erster Linie zur Durchflussmessung an Fließgewässern eingesetzt. Über eine Eichkurve ergibt sich die Fließgeschwindigkeit aus der Zahl der Umdrehungen eines Flügelrades innerhalb eines vorgegebenen Zeitintervalls. Für Durchflussmessungen an kleinen oder mittleren Gewässern mit geringerer Fließgeschwindigkeit wird der Flügel an einer Stange geführt (Stangenflügel). Bei größeren Gewässern und bei Gewässern mit größerer Fließgeschwindigkeit wird der Flügel als sog. Schwimmflügel über eine Seilkrananlage in die jeweilige Messposition gebracht. Forrás: https://www.spektrum.de/lexikon/geowissenschaften/messfluegel/10260</p>	<p>... Um den Abfluss bestimmen zu können, wird mit dem Messflügel die Geschwindigkeit v in m/s in zahlreichen Punkten eines Querschnittes gemessen. https://www.lfu.bayern.de/wasser/wasserstand_abfluss/abfluss/index.htm ... Seit der Entwicklung des ersten hydrometrischen OTT Messflügels im Jahr 1875 gehört die Durchfluss- oder Abflussmessung zu den Kernkompetenzen von OTT Hydromet. ... https://www.ott.com/de-de/produkte/durchflussmessung-abflussmessung-136/</p>
4.	QH-görbe	<p>e Abflusskurve, -n (Syn.: e Schlüsselkurve, -n e Durchflusskurve, -n e Bezugskurve, -n e Wasserstand-Durchfluss-Beziehung, - en)</p>	<p>Eine Abflusskurve (auch: Schlüsselkurve) legt die Beziehung zwischen Abfluss und Wasserstand fest. Sie findet Verwendung in der hydrologischen Datenverarbeitung. Der Abfluss ist die zentrale Größe der Oberflächenhydrologie. Er gibt an, wie viel Wasser (in m^3/s) an einem Punkt im Gewässer abfließt. Es ist jedoch in der Regel viel zu aufwändig, ihn direkt zu messen. Stattdessen wird der Wasserstand gemessen. Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/Abflusskurve Abflusskurve ... Bezugskurve zwischen den Wasserständen und den zugehörigen Abflüssen bzw. Durchflüssen für einen bestimmten Gewässer- bzw. Abflussquerschnitt ..., die neben der Kurve auch als Tabelle oder Formel ausgedrückt werden kann. Forrás: http://wasser-wissen.de/abwasserlexikon/a/abflusskurve.htm</p>	<p>... Mit Hilfe der Abflusskurve wird die Wasserstandsganglinie vom Rechner in eine Abflussganglinie (siehe Abbildung) umgewandelt, die Tagesmittel berechnet, sowie die Tageshöchstwerte bestimmt. https://www.lfu.bayern.de/wasser/wasserstand_abfluss/abflusskurve/index.htm ... Grundlage zur Berechnung des Gewässer-raums bildet die Schlüsselkurve (siehe unten). ... http://www.cscf.ch/cscf/de/home/biberfachstelle/losungen-in-konfliktfallen/gewasser-raum.html</p>

5.	vízhozam	<p>r Abfluss, - "e</p> <p>(Syn.: r Durchfluss, - "e r Zufluss, - "e)</p>	<p>Abfluss (wissenschaftlich/mathematische Abkürzung Q) ist in der Hydrologie das Wasservolumen, das ein vorgegebenes Einzugsgebiet unter der Wirkung der Schwerkraft innerhalb einer bestimmten Zeit verlässt bzw. darin eintritt, also ein Volumenstrom. ... Die Verwendung des Begriffes weicht in der Praxis in der hydrogeologischen, hydrologischen und hydrographischen Fachliteratur zum Teil aufgrund unterschiedlicher Bezugs- und Betrachtungsgrößen voneinander ab.</p> <p>Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/Abfluss</p>	<p>... Mittlere Abflüsse [MQ] und mittlere Niedrigwasserabflüsse [MNQ] sind z. B. wesentliche Kenngrößen bei der Stoffstrommodellierung oder dienen als Einstiegswert zur Ermittlung des Mindestabflusses bei der Wasserkraftnutzung. ... https://www.lubw.baden-wuerttemberg.de/wasser/regionalisierte-abflusskennwerte</p> <p>... Online übertragene Daten sind von großer Bedeutung für die Abflussvorhersage und die Hochwasserwarnung. ... https://ehyd.gv.at/?g_card=pegelaktuell</p>
6.	vízgyűjtőgazdálkodás	<p>s Einzugsgebietmanagement, -s</p>	<p>Einzugsgebietsmanagement steht für einen Ansatz zur sektorenübergreifenden Bewirtschaftung der Wasserressourcen, der Gewässer und der Wasserinfrastrukturen.</p> <p>Forrás: https://wa21.ch/wp-content/uploads/2017/09/Fachartikel_IEM_AquaGas_3_2014.pdf</p> <p>Die integrale Bewirtschaftung des Wassers im Einzugsgebiet – kurz Einzugsgebietsmanagement Forrás: https://wa21.ch/wp-content/uploads/2017/09/Fachartikel_IEM_AquaGas_3_2014.pdf</p>	<p>... Alle wichtigen Akteure tragen Einzugsgebietsmanagement als Planungs- und Managementansatz aktiv mit. ... https://wa21.ch/wp-content/uploads/2017/09/Fachartikel_IEM_AquaGas_3_2014.pdf</p> <p>... Die meisten Akteure der Schweizer Wasserwirtschaft sind sich einig: Im Einzugsgebietsmanagement steckt das Potenzial, den aktuellen und zukünftigen Herausforderungen in der Wasserwirtschaft zu begegnen. ... https://www.bafu.admin.ch/bafu/de/home/themen/wasser/fachinformationen/massnahmen-zum-schutz-der-gewaesser/uebergeordnete-instrumente/einzugsgebietsmanagement.html</p>

1. táblázat – Vízgazdálkodási terminológiai példák magyar forrásnyelvű szöveg (AB irányú) fordításához

III.3.1.2. Vízgazdálkodási terminológiai példák német forrásnyelvű szöveg (BA irányú) fordításához

TERMINOLÓGIAI JEGYZÉK				
s.sz.	FNY	CNY	DEFINIÍCIÓ (célnyelvi)	FORRÁS (célnyelvi párhuzamos szövegek)
1.	r Wasserbedarf, -e	vízigény	Vízigény: A fogyasztók adott helyre és időszakra vonatkozó, vízfelhasználatra irányuló szándéka. Forrás: https://www.ovf.hu/hu/vizrajzi-fogalomtar	A vízhasználó a vízhasznosítási idényre vonatkozó vízigényét a vízszolgáltató mű üzemeltetőjének - annak hiányában az igazgatóságnak - tárgyévenként legkésőbb január 31. napjáig jelenti be. Forrás: https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700002.KHV
2.	e Wasserbilanz, -en	vízmérleg	Vízmérleg: A vízkészletek és vízhasználatok viszonyát, pillanatnyi helyzetét mutatja meg. A vízmérleg nem csak a vízjogi engedéllyel már lekötött gazdasági célú vízhasználatokat veszi figyelembe, hanem azt is, hogy a vízkészletek egy meghatározott részét a meder és környezete ökológia igénye szerint természetes állapotban kell fenntartani. Forrás: https://www.ovf.hu/hu/vizrajzi-fogalomtar http://www.kotivizig.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=826&Itemid=137	A vízmérleg készítésénél számba vesszük a tórészekbe havonta belépő (befolyó felszíni vizek, csapadék, felszín alatti hozzáfolyás) és kilépő (kifolyó felszíni vizek, párolgás, elszívárgás) vízmennyiségeket, valamint a három tórész vízkészlet változásait. Forrás: http://www.nyuduvizig.hu/index.php/vizrajz/kis-balaton-tavmero-rendszer-vizmerleg
3.	r Wasserrückhalt, -e/-s	vízvisszatartás	Vízvisszatartás: A síkvidéki víztározás, tágabb értelemben a belvízgazdálkodás fontos eszköze a belvízvisszatartás és a belvíztározás. Előbbi azt jelenti, hogy egy adott területre lehullott csapadék visszatartásra kerül az arra alkalmas helyen, utóbbi alatt a vízgyűjtőterületről levezetett belvíz tározása értendő. ... Forrás: https://www.ovf.hu/hu/vizrajzi-fogalomtar	Látható, hogy ésszerű vízvisszatartás és csapadékvíz-gazdálkodás révén a vízgazdálkodás és a mezőgazdaság tartalékai számottevőek. Forrás: https://www.vizugy.hu/index.php?module=content&programmeid=75&id=78&page=12

4.	r Wasservorrat, -e	víz készlet	2. melléklet a 43/1999. (XII. 26.) KHVM rendelethez - 7. víz készlet: meghatározott helyen, térrészben, adott időpontban vagy időszakban mérhető, vagy különféle feltételekkel meghatározható vízmennyiség (m ³), vagy időegység alatti vízforgalom (m ³ /év, m ³ /s stb.). Forrás: https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900043.khv	... - Az ágazati társintézmények összehangolásával kezdeményező, szervező illetve irányító szerep betöltése a szakterület (integrált vízkészlet-gazdálkodás) kutatási, műszaki-fejlesztési és alkalmazáselemzési feladatait illetően. ... Forrás: http://www.ovf.hu/hu/vizgyujto-gazdalkodas
5.	e Bewässerungsgenossenschaft, -en	öntözési közösség	Öntözési közösségként elismerhető, olyan, minimum két taggal rendelkező gazdasági társaság, szövetkezet vagy termelői csoport, amelynek tagjai az öntözési körzet területén található földrészlet használati jogával rendelkező mezőgazdasági termelők, továbbá szántóföldi növénytermesztés és ipari zöldségtermesztés esetén legalább 100 hektár, valamint kertészeti zöldség-gyümölcstermesztés esetén legalább 10 hektár öntözésének lehetőségét biztosítja Forrás: https://nfk.gov.hu/gyik_megjelenito/852	Az öntözési közösségek elismerése iránti kérelmeket az öntözési igazgatási szervhez (NFK) kell benyújtani, aki a kérelmeket a szakmai véleményével együtt felterjeszti az agrárpolitikáért felelős miniszternek. Az öntözési közösségeket a miniszter ismeri el. Forrás: https://nfk.gov.hu/hogyan_tudok_ontozni
6.	r Dürreindex, -e / -dizes	aszályindex	Aszályindex: A kialakult aszály mértéke az ún. "aszályossági index"-szel jellemezhető, amely mérőszám a mezőgazdasági évet egyetlen számértékkel jellemzi a párolgási és csapadékviszonyok, valamint az a növények időben változó vízigénye alapján. Értéke országos átlagban mérsékelt aszály idején 5-6, közepes aszály esetén 6-7, súlyos aszály esetén 7-8. Amennyiben az aszályossági index meghaladja a 8-at, rendkívül súlyos aszályról beszélünk. Forrás: https://www.ovf.hu/hu/vizrajzi-fogalomtar	A napi léptékű aszályindexet (NLA) az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) számítja ki, naponta frissítve. Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/naponta-merheto-hogy-eppen-mekkora-az-aszaly-magyarorszagon-mta-atk-aszalyindex-107846

2. táblázat – Vízgazdálkodási terminológiai példák német forrásnyelvű szöveg (BA irányú) fordításához

III.4. Szakmai rövidítések fordítása

Fentiekhez kapcsolódóan megemlítenék néhány, vízügyi hatósági iratokból eddig beazonosított szakmai, ill. jogi rövidítést, melyek esetenként időigényes kutatómunka elé állítottak, ezek közül gyűjtöttem össze pár szemléltető példát a 3. táblázatban.

rövidítés	FNY-i jelentés	CNY-i jelentés
Abs.	Absatz	bekezdés
ASV	Arbeitsgemeinschaft selbstständiger Vermessungsingenieure	Önálló mérést végző Mérnökök Munkaközössége
AVG	Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz	Általános közigazgatási rendtartásról szóló Törvény
BARA	Betriebsabwasserreinigungsanlage	üzemi szennyvíztisztító-telep
BB	Belebungsbecken	eleven iszapos medence
BGBI	Bundesgesetzblatt	Szövetségi Jogi Közlöny
BH	Bezirkshauptmannschaft	Járási Hivatal
BVT	Bundesverband Technik	Szövetségi Műszaki Egyesület
CSB	Chemische Sauerstoffbedarf	kémiai oxigénigény
EW	Einwohnerwert	lakosegyenérték
ggst.	gegenständig	jelenlegi
GOK	Grundwasseroberkante	talajvízszint
Grst. Nr.	Grundstücknummer	helyrajzi szám
GZO	Gewerbezone Ost	keleti ipari park
ho.	hierortig	tárgyi, jelenlegi
i.A.	im Auftrag	megbízásából
i.d.g.F.	in der geltenden Fassung	a hatályos szövegben
NKB	Nachklärbecken	utótisztító medence
OAM	Oberamtsmeister	hivatalvezető
resp.	respektive (beziehungsweise)	illetve
TKL	Transportkanalleitung	szállítóvezeték
UVP Gesetz	Umweltverträglichkeitsprüfungsgesetz	Környezeti hatásvizsgálati törvény
ÜBW	Übernahmebauwerk	átemelő mű
VB	Vertragsbediensteter	szerződéses alkalmazott
wr.	wasserrechtlich	vízjogi
WRG 1959	Wasserrechtsgesetz 1959	1959. évi Vízgazdálkodási Törvény
WRRL	Wasserrahmenrichtlinie	Víz Keretirányelv (VKI)
WV Wulkatal	Wasserverband Wulkatal	Wulka-völgyi Vízitársulat (VT)
z. Hd.	zu Händen	kezeihez, részére

3. táblázat – Néhány beazonosított szakmai rövidítés

III.5. Fordítási stratégiák reáliák esetében

A vízgazdálkodási műszaki dokumentumokban és közigazgatási hatósági iratokban gyakran találkozni olyan szavakkal, kifejezésekkel, melyeknek nincs közvetlen célnyelvi megfelelőjük, viszont fontos részei az adott iratnak. Ezek a reáliák.

Klaudy nyomán a reália azon jeltárgyak, fogalmak gyűjtőfogalma, melyek egy-egy kultúrára, nyelvközösségre jellemzők, és másik kultúra számára ismeretlenek, nincs megfelelőjük, vagy más a konnotációjuk. Lendvai szerint a nyelvi reália szinonimáinak tekinthető: a kultúrszó, a lefordíthatatlan elem, a nonekvivalens lexéma. A reáliák fordítása következtetni enged fordítói tendenciákra, egyes korokra jellemző fordítási normákra (pl. tulajdonnevek, intézménynevek). Csoportosításukat az alábbi ábra szemlélteti. Ismeretterjesztő funkciójuk (pl. egyedi műszaki szakkifejezések), kultúráközvetítő szerepük (pl. eltérő közigazgatási felépítés) miatt lényeges elemei a fordításnak. (Ortutay 2022, ex verb.) A műszaki és jogi szakterület nagy számban alkalmaz ilyeneket, a vízügyi példákkal kiegészített áttekintést a 4. táblázat tartalmazza.

Földrajzi reáliák	Néprajzi reáliák	Társadalmi-politikai reáliák
Geográfiai képződmények (pl. <i>Neusiedler See ~ Fertő tó</i>)	Mindennapi élet reáliái	Közigazgatás, állami berendezkedés (pl. <i>Járási Hivatal, fennmaradási engedély</i> (pl. <i>Hauptreferatur, Fachgruppe</i>)
Ember alkotta földrajzi objektumok (pl. <i>Einserkanal ~ Hansági főcsatorna</i> <i>Zweierkanal ~ Pomogy-Bánfalusi csat.</i>)	Munkatevékenység reáliái (pl. <i>kavicsolás, bokrázás, stb.</i>)	Hatalmi szervek (pl. <i>bíróságok elnevezései, védekezési szervezeti beosztás egyes pozíciói</i>)
Endémiák (valamely állat- vagy növényfaj szűk területen való előfordulása) (pl. <i>Csíkos égeres</i>)	Etnikai reáliák (pl. <i>katré, böhönc</i>)	Politikai élet (pl. <i>pártok</i>)
Működési és tervezési alegységek (pl. <i>védelmi szakaszok, belvízvédelmi öblözetek</i>)	Mértékegységek és pénzek	Katonai reáliák / Műszaki reáliák (pl. <i>buzgár, böge</i>)

4. táblázat – A reáliák csoportosítása

Forrás: (Ortutay 2022, ex verb.) nyomán kiegészítve

A fordítói stratégiák arra irányulnak, hogy a reáliák minél érthetőbbek legyenek a célnyelvi szövegben. Hiányzó olvasói háttérismeret esetén magyarázó betoldásra, explicitációra van szükség. A legfontosabb fordítási stratégiák: a generalizálás, a kihagyás, a magyarázó betoldás (explicitáció), a transliteráció, a tükörfordítás, az analógiás fordítás, a teljes átalakítás, a közvetlen átvétel, a parafrázis, az adaptálás. (Ortutay 2022, ex verb.)

III.6. Átváltási műveletek

A jogi és műszaki szaknyelv általános és e helyen csak vázlatos bemutatását követően egy fontos fordítástechnikai kérdésre kívánok kitérni. Fordítástudományi szakirodalomban is publikált korábbi külhoni előzményeket követően (pl. Vinay és Darbelnet 1958, Nida 1964, Catford 1965, stb.) Klaudy megalkotta saját taxonómiáját az idoeurópai nyelvekről magyar nyelvre történő fordítások során alkalmazott átváltási műveletekre az 1990-es években (Klaudy 1991). A lexikai és grammatikai főtípusokra osztott rendszerben 10-10 típust különített el, melyekhez további közel 100 altípus sorolható be (Klaudy 1999b). A rendszer megalkotásával Klaudy a fordítás folyamatának lényeges részét tette szakmailag láthatóvá. (Klaudy 2018) Az egyes átváltási műveletek beazonosításánál és példákkal való szemléltetésénél magam is a Klaudy által megalkotott átváltási műveletek rendszerét (ÁMR) alkalmaztam. A fordítói munka során a lexikai és grammatikai átváltási műveletek változatos formáit kell alkalmazni, gyakran ezeket

egy-egy szegmensben belül egyszerre, egymásra fedő módon. Tulajdonképpen a fordítás ezeknek az **átváltási műveleteknek az egymásba fonódó szövedékeként** jelenik meg. Ezek szemléltetésére található egy-egy példa korábban lefordított szövegekből német-magyar (BA) és magyar-német (AB) fordítási irányban (Kovács 2022):

FNY-i szöveg

in Anerkennung der Tatsache, dass die Entwicklung dieser technischen und finanziellen Zusammenarbeit sowie der humanitären Hilfe zu inklusivem Wachstum, rechenchaftspflichtigen Institutionen und zur Verbesserung der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Bedingungen in Afghanistan beiträgt.

CNY-i szöveg

felismerve, hogy jelen műszaki és pénzügyi együttműködés, valamint humanitárius segítségnyújtás létrehívása hozzájárul a járulékos növekedéshez, az intézményi elszámoltathatóság megerősítéséhez és az afganisztáni társadalmi és gazdasági körülmények javításához.

Alkalmazott átváltási műveletek:

situatív kiegészítés melléknév és főnév felcserélése jelentés szűkítése

szófaj megváltoztatása főnév kihagyása

szórendi változás (rövidebb egységen belül) szórendi változás (rövidebb egységen belül)

szórendi változás (egész mondatra kiható)

2. ábra - BA fordításnál az átváltási műveletek vizuális megjelenítése mondat szintjén

Forrás: (Kovács 2022) <https://www.fedlex.admin.ch/eli/oc/2020/722/de>

FNY-i szöveg

Az érvényes diploma-, szolgálati és hivatalos útlevéllel rendelkező magyar, illetve belize-i állampolgárok száználcsonnapos időszakonként kilencven napot meg nem haladó időtartamra vízum nélkül utazhatnak be a másik fél területére, illetve ott tartózkodásra jogosító engedély nélkül tartózkodhatnak.

CNY-i szöveg

Ungarische und belizische Inhaberinnen und Inhaber eines geltenden Diplomatens-, Dienst-, und offiziellen Sonderpasses dürfen sich bis zu 90 Tagen je Zeitraum von 180 Tagen ohne Visum auf das Staatsgebiet der anderen Partei einreisen, bzw. sich da ohne Erlaubnis, die zum Aufenthalt berechtigt, aufhalten.

Alkalmazott átváltási műveletek:

situatív kiegészítés értelmi vagy logikai kiterjesztés antoním fordítás

határozatlan névelő betoldása jelzős szerkezet jobbra helyezése főnév kihagyása

szórendi változás (rövidebb egységen belül) szórendi változás (rövidebb egységen belül)

szórendi változás (rövidebb egységen belül) szórendi változás (rövidebb egységen belül)

szórendi változás (egész mondatra kiható) stilisztikai átváltás

3. ábra - AB fordításnál az átváltási műveletek vizuális megjelenítése mondat szintjén

Forrás: (Kovács 2022) <https://njt.hu/jogszabaly/2021-105-KO-00>

IV. KONKRÉT FORDÍTÁSTECHNIKAI PÉLDÁK

A hatósági iratok fordítása során a jogi és a műszaki jellegzetességek vegyesen fordulnak elő, melyeket a fordítás során is igyekeztem megfelelően visszaadni. Hatósági iratok közül a vízjogi engedélyezést emelném ki, melyből példaként pár német-magyar (BA irányú) fordításhoz tartozó szövegrészletet be is mutatok. A bizalmas adatokat a CNY-i és a FNY-i szövegekben egyaránt kitakartam.

IV.1. Példák vízgazdálkodási tárgyú irat jogi szövegrészének fordítására

Első példának jogi szöveggént egy osztrák vízjogi felülvizsgálati eljárásról született határozat rendelkező részében az érdemi döntést követő, az eljárási díj megfizetéséről szóló kötelezést említem meg:

<p>II. Für die Überprüfungsverhandlung am [REDACTED] an der zwei Behördenorgane im Ausmaß von zwei halben Stunden teilgenommen haben, ist durch die Gemeinde Deutschkreutz nach Maßgabe der Landes-Kommissionsgebührenverordnung 1990, LGBl.Nr. 71/1990 i.d.g.F., eine Kommissionsgebühr im Betrage von 65,60 Euro durch die Gemeinde [REDACTED] innerhalb von vier Wochen ab Zustellung dieses Bescheides auf das Konto bei der Bank Burgenland, IBAN: [REDACTED], BIC: [REDACTED], unter Angabe der Zahlungsreferenz „[REDACTED]“ zu überweisen.</p>
<p>II. A 2021.09.30-i felülvizsgálati tárgyalásért, melyen két hatósági személy kétszer félórán át vett részt, az 1990. évi tartományi eljárási díjazási rendelet értelmében (Szövetségi Jogi Közlöny 71/1990. számának hatályos szövege szerint) 65,60 Euro összegű eljárási díjat kell a [REDACTED] Önkormányzatnak a jelen határozat kézhezvételétől számított négy héten belül a [REDACTED] Banknál vezetett számlára, IBAN: [REDACTED], BIC: [REDACTED], az „[REDACTED]” fizetési közlemény megadásával átutalnia.</p>

4. ábra – 1. példa jogi szövegre: Kötelezés eljárási díj megfizetésére

Második példának jogi szöveggént egy osztrák vízjogi felülvizsgálati eljárás során hozott hatósági döntést követő indokolás egy részletét szeretném bemutatni.

<p>Gemäß § 121 Abs. 1 WRG 1959 hat sich unmittelbar nach erfolgter Ausführung einer nach dem Wasserrechtsgesetz bewilligungspflichtigen Wasseranlage die zur Erteilung der Bewilligungen erster Instanz zuständige Wasserrechtsbehörde in einem nach den Bestimmungen der §§ 40 bis 44 AVG auf Kosten des Unternehmers durchzuführenden Verfahren von der Übereinstimmung der Anlage dieser Überprüfungsverhandlung durch Bescheid auszusprechen und die Beseitigung der dabei etwa wahrgenommenen Mängel und Abweichungen zu veranlassen. Geringfügige Abweichungen, die öffentlichen Interessen oder fremde Rechte nicht nachteilig sind oder denen der Betroffene zustimmt, können im Überprüfungsbescheid nachträglich genehmigt werden.</p>
<p>Az 1959. évi Vízgazdálkodási Törvény 121. § (1) bekezdése alapján, a Vízgazdálkodási Törvény szerint engedélyköteles vízellátási létesítmény kivitelezésének befejezését követően közvetlenül, az engedély kiadásáért első fokon felelős vízügyi hatóságnak az Általános közigazgatási rendtartásról szóló Törvény 40-44. §-ainak rendelkezései szerint az ügyfél költségére lefolytatandó eljárásban az ezen felülvizsgálati eljárás tárgyát képező létesítmény megfelelőségét határozattal kell kimondania és az ennek során megállapított hiányosságok és eltérések felszámolásáról kell rendelkeznie. Csekély mértékű eltérések, melyek a közérdeket vagy harmadik fél jogait nem sértik, vagy amelyekhez az érintett hozzájárul, a felülvizsgálati határozatban (fennmaradási engedélyben) utólagosan engedélyezhetők.</p>

5. ábra – 2. példa jogi szövegre: Döntéshozatal indokolási része

Harmadik példának jogi szöveggént az osztrák vízjogi határozatokat lezáró jogorvoslati tájékoztató rövidebb szövegrészét mutatom be:

<p>Die Beschwerde hat – soweit in diesem Bescheid nicht ausdrücklich ausgeschlossen – aufschiebende Wirkung; das heißt, der Bescheid kann bis zur abschließenden Entscheidung nicht vollstreckt werden.</p> <p>Für die Beschwerde ist eine Gebühr von € 30,-- zu entrichten. Die Gebührenschuld entsteht im Zeitpunkt der Einbringung der Eingabe. Die Gebühr ist unter Angabe des Verwendungszwecks (etwa Hinweis Pauschalgebühr, Art der Eingabe, Name und Behörde) durch Überweisung auf das Konto des Finanzamtes für Gebühren, Verkehrsteuern und Glücksspiel ([REDACTED], IBAN: [REDACTED], BIC: [REDACTED]) zu entrichten. Die Entrichtung der Gebühr ist durch einen von einer Post-Geschäftsstelle oder einem Kreditinstitut bestätigten Zahlungsbeleg in Urschrift nachzuweisen. Dieser Beleg ist der Eingabe anzuschließen. Für jede Eingabe ist die Vorlage eines gesonderten Beleges erforderlich.</p> <p>Sollten Sie nicht imstande sein, die Kosten des Beschwerdeverfahrens zu bestreiten, können Sie einen Antrag auf Verfahrenshilfe stellen. Bis zur Vorlage der Beschwerde ist dieser Antrag bei der Verwaltungsbehörde, danach beim zuständigen Verwaltungsgericht einzubringen. Wird dem Antrag stattgegeben, wird Ihnen ein Verfahrenshilfeverteidiger beigegeben, dessen Kosten Sie nicht tragen müssen.</p>
<p>A fellebbezésnek – amennyiben azt a jelen határozat kifejezetten nem zárja ki – halasztó hatása van, ez azt jelenti, hogy a határozat a záró döntésig nem hajtható végre.</p> <p>A fellebbezéshez 30,- € összegű fellebbezési díjat kell megfizetni. A díjfizetési kötelezettség a beadvány benyújtásának időpontjában keletkezik. A díjat a rendeltetési cél (pl. megjegyzés a díjra, kérvény fajtája, név és hivatal) megjelölése mellett az Adóhivatal illeték, közlekedési adó és szerencsejáték célszámlájára ([REDACTED], IBAN: [REDACTED], BIC: [REDACTED]) kell megfizetni. A díj befizetését a postahivatal vagy a pénzügyintézet által megerősített befizetési bizonylat eredeti példányával kell igazolni. E mellékletet a kérelemhez csatolni kell. Minden kérelem esetében külön szükséges a bizonylat felmutatása.</p> <p>Amennyiben nem állna módjában a fellebbezési eljárás díját leróni, úgy eljárási segítséget kérelmezhet. E kérelmet a fellebbezés beterjesztéséig a közigazgatási hatóságnál, azt követően a közigazgatási bíróságnál kell benyújtani. Amennyiben a kérelemnek helyt adnak, az Ön számára eljárássegédet rendelnek ki, melynek költségét Önnek nem kell viselnie.</p>

6. ábra – 3. példa jogi szövegre: Jogorvoslati tájékoztató részlete

IV.2. Példák vízgazdálkodási tárgyú irat műszaki szövegrészének fordítására

A vízjogi engedélyezési iratokban az ügy tárgyához igazodóan jelentős mennyiségű műszaki szöveg is található, tulajdonképpen ez képezi a határozatok fő témáját, tartalmi lényegét. A műszaki szövegrészek az engedélyezésbe bevont intézkedés, ill. létesítmény, valamint annak valamely alkotórésze szerint igen változatos fordítói feladatot jelentenek. Első példának műszaki szöveggént egy osztrák árvíz tározó tározóterének leírását tekintsük meg:

<p>Retentionsraum Zur Reduktion des 100-jährlichen Zuflusses von 11,44 m³/s auf 3,81 m³/s ist bei ungesteuertem Betrieb ein gewöhnlicher Stauraum von 26.000 m³ notwendig. Dieses Volumen steht im natürlichen Gelände ohne Austiefung zur Verfügung.</p>
<p>Tározótér A 11,44 m³/s-os 1%-os vízhozam 3,81 m³/s-ra való csökkentéséhez szabályozás nélküli üzemnél 26.000 m³ szokásos duzzasztótér lenne szükséges. Ez a térfogat a természetes terepen terepszintmélyítés nélkül rendelkezésre áll.</p>

7. ábra – 1. példa műszaki szövegre: Tározótér leírása

Második példának műszaki szöveggént a tározótöltést ábrázoló mintakeresztzelvény műszaki leírását szeretném idézni:

<p>Dammregelprofil Das konstruktive Querprofil dieses Dammes besteht aus einer 4,0 m breiten Dammkrone, welche in Richtung Retentionsraum 2,5% geneigt ist. Die Böschungsneigungen betragen beidseitig 1:3. Die Böschungen sind humusiert und besämt. Die größte Aufstandsweite beträgt im Bereich der Talquerung des [REDACTED] baches rd. 22 m. Die Dammkrone liegt auf 335,50 müA. Diese Kote setzt sich aus einem Bemessungshochwasser (HQ5000) zuzüglich eines Freibordanteils zusammen. Der Freibord beträgt 0,30 m. Die Hochwasserentlastung liegt auf der Höhe des Stauziels von 334,66 müA. Die Dammhöhe beträgt an der höchsten Stelle rd. 6,6 m bezogen auf den luftseitigen Talboden.</p>
<p>Töltés-mintakeresztzelvény A töltés építési keresztzelvénye 4,0 m széles töltéskoronából áll, melynek a tározótér irányába 2,5%-os a lejtése. A töltésrészsűk mindkét irányba 1:3-asak. A részsűk humuszoltak és fűvesítettek. A legnagyobb talpszélesség a [REDACTED] patak völgykeresztvezetésének térségében kb. 22 m. A töltéskorona magassági fekvése 335,50 moAf. Ez a szint a Q5000-es mértékadó árvízszintből és a magassági biztonságból tevődik össze. A magassági biztonság 0,30 m. Az árapasztó a tervezett 334,66 moAf. duzzasztási szinten található. A töltésmagasság a legmagasabb helyen kb. 6,6 m a mentett oldali völgyterephez viszonyítva.</p>

8. ábra – 2. példa műszaki szövegre: Töltés mintakeresztzelvényének műszaki leírása

Harmadik példának műszaki szöveggént az árvízvédelmi létesítmény árapasztójának műszaki leírásában végzett fordító megoldásaimat szeretném bemutatni:

<p>Hochwasserentlastung Die Hochwasserentlastung mit Überfallsektion und Tosbecken liegt auf Gst. Nr. [REDACTED]. Die Oberkante liegt am Beginn auf Höhe des gewöhnlichen Stauziels bei HQ100 mit 334,66 müA. Die Breite der Hochwasserentlastung beträgt 30 m. Der Übergang zur Dammkrone erfolgt mit Böschungsneigungen von 10% und wird zwecks Befahrbarkeit ausgerundet ausgeführt. Ausgehend von der Vorderkante sind die ersten 4 Laufmeter 2,5% in Fließrichtung geneigt. Danach erfolgt der Übergang in das Tosbecken mit einer Neigung von 1:2,5. Diese Sektion hat eine Länge von 23,2 m. Am Ende der Überfallsektion verjüngt sich die Überfallbreite von 30 m auf 20 m. An dieser Stelle beginnt das Tosbecken, dessen Länge in Fließrichtung 8 m beträgt. Die Sohle liegt auf 327,10 müA. Die gesicherten Steinböschungen sind 1:2 geneigt. Die Austiefung zum umgebenden Gelände beträgt 0,9 m. Die gesamte Hochwasserentlastung ist mit in Magerbeton verlegten Flussbausteinen gesichert. Die Pflasterstärke beträgt rd. 90 cm. Die Fugen werden humusiert bzw. wird die gesamte Steinsicherung mit einer 20 cm bis 30 cm starken Humuslage überschüttet und besämt. Die Hochwasserentlastung wurde auf ein Bemessungshochwasser von HQ5000 bemessen.</p>
<p>Árapasztó Az árapasztó a bukóval és a vízládával a [REDACTED] hrsz-ú ingatlanon található. A felső él kezdetben a szokásos 334,66 moAf Q100-as tervezett duzzasztási szinten található. Az árapasztó szélessége 30 m. A töltéskoronáig az átmenet 10%-os részsűhajlással történik és átjárhatósági céllal lekerekítéssel kerül kialakításra. Az előlő oldaltól kiindulva az első 4 folyóméter 2,5%-os lejtésű a folyásirányba. Ezt követi a vízládába való átment 1:2,5-ös részsűvel. Ez a szakasz 23,2 m hosszú. Az átbukási szakasz végén a bukószélesség 30 m-ről 20 m-re keskenyedik. Ezen a helyen kezdődik a vízláda, melynek hossza folyásirányba 8 m-t tesz ki. A fenék 327,10 moAf. szinten van. A terméskő részsűbiztosítás 1:2 hajlású. A környező terepbe való lesüllyesztés 0,9 m. A teljes árapasztó betonba rakott vízépítési terméskővel van biztosítva. A burkolat kb. 90 cm vastag. A fugákat humuszolják, ill. a teljes kőbiztosítást 20-30 cm vastagon humusszal fedik le, ill. befűvesítik. Az árapasztót Q5000 mértékadó árvízre méretezték.</p>

9. ábra – 3. példa műszaki szövegre: Árapasztó műszaki leírása

Negyedik példának műszaki szöveggént az árvíztározó fenékürítőjének leírását mutatom be, mely az eddigiektől lényegesen összetettebb műszaki leírást ad a létesítményről:

Grundablass

Der Grundablass ist ein Stahlbetonbauwerk. Das **Einlaufbauwerk** besteht aus Stahlbetonflügelmauern mit einer Wandstärke von 40 cm. Die zur Grundablassachse mit 45° geneigten und 3,00 m langen Flügelmauern steigen von 329,71 müA auf 330,42 müA an. Anschließend folgt der **Grundablass** als offene Sektion, in der die Mauern in einem lichten Abstand von 1,25 m auf einer Länge von 13,50 m parallel geführt werden. Diese parallele Sektion nimmt den massiven Stabrechen aus Stahlprofilen auf und endet in der **Stirnmauer** mit einer Kronenhöhe von 334,86 müA. Diese Stirnmauer hat eine rechteckige Grundablassöffnung mit einer Breite von 0,75 m und einer Höhe von 1,25 m. Diese Mauer nimmt den **Drosselschieber für den Grundablass** auf. Die Sohlkote beträgt an dieser Stelle 328,16 müA. Der Drosselschieber lässt sich auf die volle lichte Öffnung öffnen. Die Regeleinstellung liegt auf 0,75 m, so dass eine Querschnittsfläche von 0,56 m² dauernd geöffnet bleibt.

Der **Stabrechen** aus Stahlprofilen reicht bis zur Kote des HQ100, so dass die Rechenfunktion stets gewährleistet ist. Im Bereich der Flügelmauern des Einlaufbauwerks wird zunächst eine 4,0 m lange rd. 45° geneigte Sektion verbaut, die das Aufgleiten des Schwemmguts bei der ersten Hochwasserwelle ermöglicht. Bei höherem Einstau wird die 10,5 m lange 1:2,5 geneigte Sektion beaufschlagt.

Im Anschluss an das Einlaufbauwerk folgt der 23,56 m lange **Grundablass** in Form eines Rechteckquerschnittes mit einer lichten Breite von 1,25 m und einer lichten Bauhöhe von 1,65 m. Die Sohle wird mit Sohlsubstrat 40 cm – 50 cm hoch verfüllt, so dass die lichte Höhe auf 1,25 m reduziert wird.

Fenekürítő

A fenékürítő egy vasbeton műtárgy. A **beömlőnyílás** 40 cm falvastagságú vasbeton szárnyfalakból áll. A levezetési irányra 45°-os és 3,00 m hosszú szárnyfalak 329,71 moAf. szintről 330,42 moAf. szintre emelkednek. Ezt követően nyílt szakaszként folytatódik a **fenékürítő**, melyben a falak 1,25 m nyílásszélességgel 13,50 m hosszban párhuzamosan húzódnak. A párhuzamos szakasz ad helyet a masszív acélgerebnek és 334,86 moAf. koronamagasságú **homlokfalban** végződik. A homlokfal 0,75 m széles és 1,25 m magas négyszög szelvényű alsó kiömlőnyílással rendelkezik. Ez a fal ad helyet az alsó **kiömlőnyílás zsiliptáblájának**. A meder fenékszintje ezen a helyen 328,16 moAf. A zsiliptábla teljes nyílásszélességre nyitható. Az alapbeállítás 0,75 m-en van úgy, hogy 0,56 m²-es szelvény marad tartósan nyitva.

Az acélgereb a Q100-as szintig ér úgy, hogy a gerebfunkció mindig biztosított legyen. A beömlő nyílás szárnyfalainak térségében ezután egy 4,0 m hosszú és kb. 45°-os szakasz kerül kiépítésre, mely lehetővé teszi az uszadék felcsúszását az első árhullámnál. Magasabb duzzasztásnál a 10,5 m hosszú és 1:2,5 rézsűjű szakasz kerül alkalmazásra.

A beömlőnyílás folytatásaként 23,56 m hosszú **fenékürítő** következik, 1,25 m nyílásszélességű és 1,65 m magasságú négyszögszelvényű.

A fenék 40-50 cm magasságban mederanyaggal kerül feltöltésre úgy, hogy a szelvénymagasság 1,25 m-re csökken.

10. ábra – 4. példa műszaki szövegre: Fenékürítő műszaki kialakítása

Ötödik példának műszaki szöveggént az előző szövegrészhez szövegszinten és műszakilag is szorosan kapcsolódóan az árvízvédelmi létesítmény leeresztő műtárgyát szeretném bemutatni:

Im Anschluss an den Grundablass folgt das **Auslaufbauwerk**, welches aus Stahlbetonflügelmauern mit einer Wandstärke von 40 cm besteht. Zunächst besteht eine 3,20 m lange parallele Sektion, die zur Grundablassachse mit 45° geneigten und 3,00 m langen Flügelmauern übergeht. Die Mauerkronen fallen von 329,94 müA auf 328,22 müA. Die Mauerhöhen betragen am Beginn 1,90 m und am Ende rd. 0,20 m.

Die Gesamtlänge des Grundablasses beträgt mit Flügelmauern 45,30 m. Bei einem Sohlgefälle von 0,5% erfolgt der Regelabfluss als Freispiegelabfluss, es kommt zu keinen Rückstauwirkungen in das Becken. Bei den gegebenen Abmessungen stellt sich der Wasserspiegel im Rechteckquerschnitt auf einer Höhe von 1,05 m ein. Die Außenseiten des Grundablasses werden bis zur Stirnmauer mit Bentonitmatten verkleidet.

Zur Absturzsicherung der Mauerkronen sind entsprechende Füllstabgeländer mit einer lichten Stabweite von 12 cm vorgesehen.

A fenékürítőhöz kapcsolódóan következnek a **leeresztő műtárgy**, mely 40 cm falvastagságú vasbeton szárnyfalakból áll. Ez követi egy 3,20 hosszú párhuzamos szakasz, mely a fenékürítőre 45°-os hajlású és 3,00 m hosszú szárnyfalakba megy át. A falkoronák 329,94 moAf. szintről 328,22 moAf. szintre süllyednek. A falmagasság kezdetben 1,90 m, végül kb. 0,20 m.

A fenékürítő teljes hossza a szárnyfalakkal 45,30 m. 0,5%-os fenékesésnél a szabályozási vízhozam gravitációsan szabadon folyik ki, nem alakul ki visszaduzzasztás a mederben. A meglévő méréseknel a négyzsögszelvényben a víztükör 1,05 m magasan áll be. A fenékürítő külső oldalai a homlokzati falig bentonit köpennyel takartak.

A falkoronákon leesés ellen megfelelő, 12 cm osztásközű korlátok vannak betervezve.

11. ábra – 5. példa műszaki szövegre: Leeresztő műtárgy műszaki kialakítása

V. TAPASZTALATOK, ÖSSZEGZÉS

A vízkészlet-gazdálkodás nemzetközi gyakorlatban alkalmazott eszközrendszeréhez tartozik a szakmai iratok, dokumentumok fordítása, mint nyelvi eszköz. A Magyar-Oszták Vízügyi Bizottság albizottsági munkájához kapcsolódóan a határon átnyúló vízgazdálkodási kérdések egyeztetésénél a forgalmazott dokumentumok német-magyar nyelvpárban történő fordítása szükséges.

A vízgazdálkodási témájú szakmai szövegek, vízügyi hatósági engedélyezési iratok (pl. létesítési engedélyek, üzemeltetési szabályzatok, szakértői vélemények és állásfoglalások) németről magyarra fordítása során összetett feladatot kell megvalósítani, melynél a jogi és műszaki szaknyelvi sajátosságokra egyaránt tekintettel kell lenni.

Vízjogi iratoknál a szövegszinten egymással szerves egységet alkotó jogi szövegrészek esetében az azonos joghatás elérését szolgáló, míg műszaki szövegrészek esetében a funkcionálisnak eleget tevő pontos és szabatos szakmai terminusokat alkalmazó; az ekvivalencia-elveknek megfelelő fordítást kell készíteni, melyhez nagy segítséget jelentenek a rendelkezésre álló nyomtatott műszaki szakszótárak, a különféle online fogalomgyűjtemények és szótárak, internetes szakmai oldalakon fellelhető párhuzamos szakszövegek, korábbi fordításból származó azonos típusú szövegek. Ezekből a terminológiakészítés szabályait követve további fordítást támogató segédletek állíthatók elő. A fordítás során a Klaudy -féle átváltási műveleteket alkalmaztam, melyek szövegszinten történő összefonódását korábbi fordításokból származó példákra támaszkodva külön ábrákon szemléltettem. Kitértem az előforduló reáliákra, az azokkal kapcsolatos fordítói stratégiákra. A magyar-oszták kulturális, földrajzi, közigazgatási, műszaki gyakorlathoz kapcsolódó reáliák megértése a másik fél számára többnyire magyarázó betoldásokkal, vagy más fordítói eszközzel biztosíthatók.

A műszaki, így a vízkészletgazdálkodási szakfordítás sajátosságát a szakmai fogalmak adják, ezek pontos fordítási technikájához mutattam be néhány kiragadott példát német-magyar (BA) és magyar-német (AB) fordítási irányban, jelezve, hogy a szakkifejezések száma az alapfogalmakból képezett összetett szavaknak köszönhetően lényegesen nagyobb számú terminusok gyűjtését teszi szükségessé. Egy vízjogi fennmaradási engedély kiválasztott részeiből válogatva konkrét fordításokat mutattam be, szemléltetve az eddig említettek gyakorlati alkalmazását. Az ily módon előállított fordításoknak köszönhetően szélesebb szakmai közösséghez jutnak el az információk, a tárgyaló felek hatékonyabban és pontosabban tudják folytatni egyeztetéseiket, támogatva ezzel a határtárság vízkészletgazdálkodási feladatait.

Kovács Richárd

Győr, 2023. április 27.

VI. BIBLIOGRÁFIA, FORRÁSOK, SZAKIRODALOM

Egyszerűs önálló kötet

- Balogh Dorka (2020): Műfajtudatosság a jogi szakfordításban és a szakfordítóképzésben – Doktori értekezés – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Budapest, p. 26., 27., 27-28., 30-32., 32-33. fordítástechnikai példatárral. Budapest: Scholastica.
- Kovács Richárd (2022): Jogi szakszövegek fordítása németről magyarra és magyarról németre. – Szakdolgozat, Pannon Egyetem, MFTK, Germanisztikai és Fordítástudományi Intézet, Veszprém, pp. 126.
- Stolze (2016). Übersetzungstheorien – 7 wichtige Punkte für einen erfolgreichen Start ins Thema – Narr Starter – Narr Franke Attempto Verlag, Tübingen, p. 22-23.
- Ortutay K. (2022): (ex verb.): Jogi alapismeretek tárgyból 2022.02.19-én elhangzott online előadás anyaga – Pannon Egyetem, MFTK, Germanisztikai és Fordítástudományi Intézet - Veszprém
- Vinay, J.P., Darbelnet, J. (1958): Stylistique comparée du français et de l'anglais méthode de traduction. London-Toronto-Paris: Didier.
- Vinnai Edina (2011): Nyelvhasználat a jogi eljárásban - PhD értekezés – Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, p. 100-101.:

Folyóiratban megjelent cikk

- Klaudy Kinga (2018): Az átváltási műveletek rendszere. In: Modern Nyelvtanítás 24. évf. 2-3. szám 5-16. 2018.
- Vinnai Edina (2017): Harc a szavakért – Közérthetőség a jogban. In: Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, XII. évfolyam, 1. szám (2017), pp. 42-53.

Hivatkozott szerzők által idézett további szerzők és műveik

- Asensio, M. R. 2003. Translating Official Documents. (Translation Practices Explained). London: Routledge.
- Berükštienė, D. 2016. Legal Discourse Reconsidered: Genres of Legal Texts. Comp. Legilinguistics Vol. 28. 89-117.
- Bhatia, V. K. 1993. Analysing Genre: Language Use in Professional Settings. London: Longman.
- Catford, J. C. (1965): A Linguistic Theory of Translation. London: OUP.
- Cao, D. 2007. Translating Law. New York: Multilingual Matters.
- Depraetere, I. 2011. Perspective on Translation Quality. Berlin: De Gruyter GmbH & Co.
- Fehér K. (et al) (1999): Pannon enciklopédia: Magyar ipar- és technikatörténet. Budapest: Kertek 2000
- Fluck, H.-R. (1992): Didaktik der Fachsprachen. Aufgaben und Arbeitsfelder, Konzepte und Perspektiven im Sprachbereich Deutsch. Tübingen: Narr.
- Garzone, G. 2000. Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in terms? ASTTI/ETI. 395-414.
- Gémar, J. C. 1995. Traduire ou l'art d'interpréter. Fonctions, statut et esthétique de la traduction. Saint-Nicolas (Québec): Presses de l'Université du Québec.
- Klaudy Kinga (1991): Átváltási műveletek a fordításban. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola.
- Klaudy Kinga (1999b): Bevezetés a fordítás gyakorlatába. Angol, német és orosz
- Klár J., Kovalovszki M. (1955): Műszaki tudományos terminológiánk alakulása és fejlesztésének főbb kérdései. Budapest: MTE SZ.
- Nida, E. (1964): Toward a Science of Translating: with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating. Leiden: Brill.
- Szabó J. (1861): Magyarítás a természettudományokban s különösen annak gyakorlati jelentősége. Pest: Akadémia.
- Wüster, E. (1970): Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik. (Die nationale Sprachnormung und ihre Verallgemeinerung). Berlin: VDI 1931. 3. erw. Aufl. Bonn: Bouvier.

Internetforrások (terminológia esetében az 1. és a 2. táblázatban)

- Ortutay Katalin (2004): Pragmatikai és jogi nyelvhasználat - <http://real.mtak.hu/75000/1/036-040.pdf>
- Zabóné Varga Irén (2015): Műszaki szövegek fordításának terminológiai problémái német-magyar nyelvpárban járműipari szövegek alapján – Doktori disszertáció, ELTE-BTK, Bp. p. 11., 14-19., 29., 31., 45., 67., 83.
- Zódi Zs. (2017): Jogi szövegtípusok. Magyar Jogi Nyelv. 2. szám. 20-30. <https://joginyelv.hu/jogi-szovegtipusok/>
- https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/51565/BD_doktori%20C3%A9rtekez%20C3%A9s_v%20C3%A9qleqes_al%20C3%A1C3%ADrt.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/55447/Az%20C3%A1tv%20C3%A1lt%20m%20m%20C5%B1veletek%20rendszere.pdf?sequence=1&msckid=308a1a2ca85511ec8f234ab1e15c407a>
- <http://midra.uni-miskolc.hu/document/33259/29429.pdf>
- http://phd.lib.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_12225_section_4264.pdf